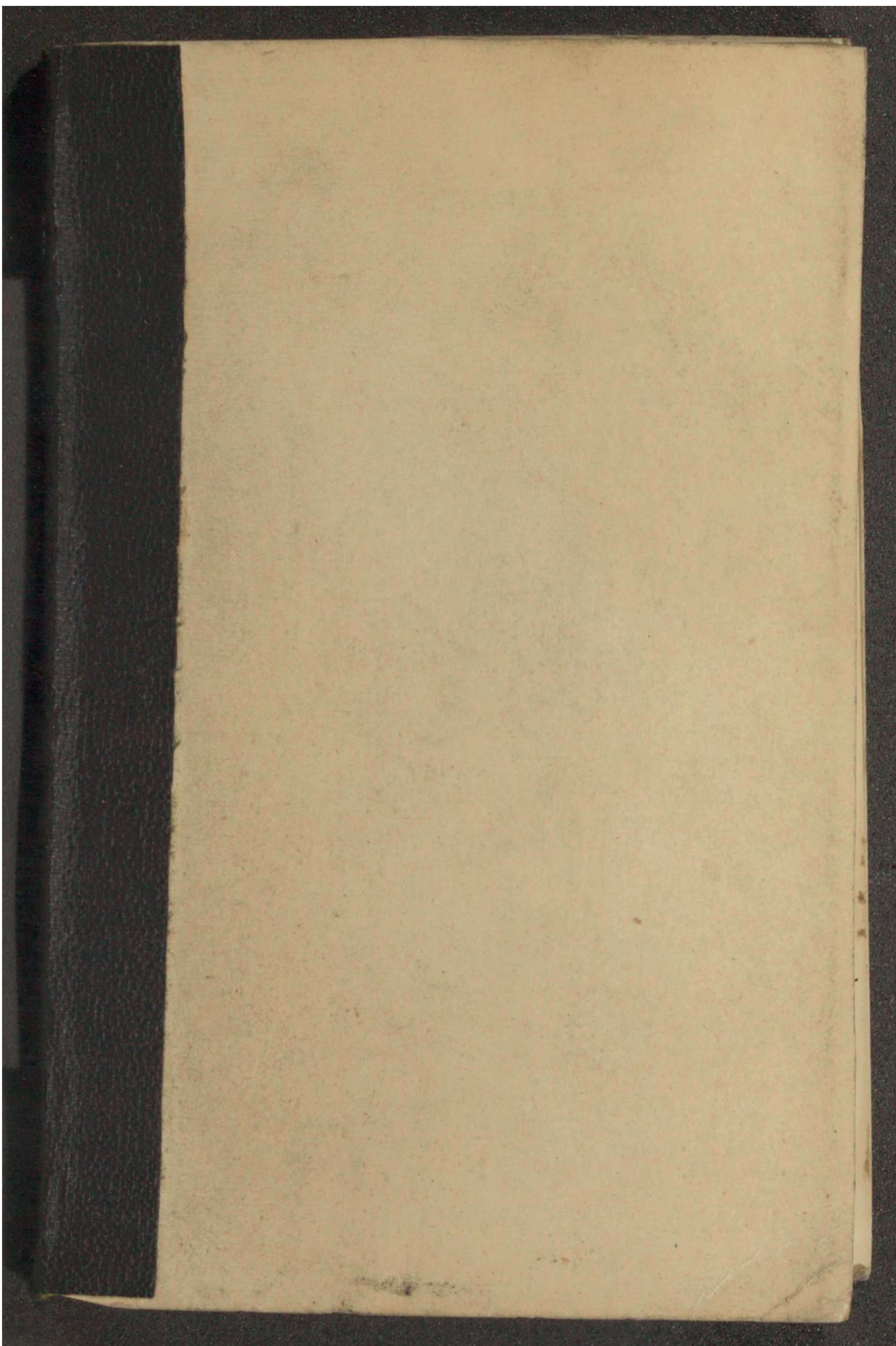
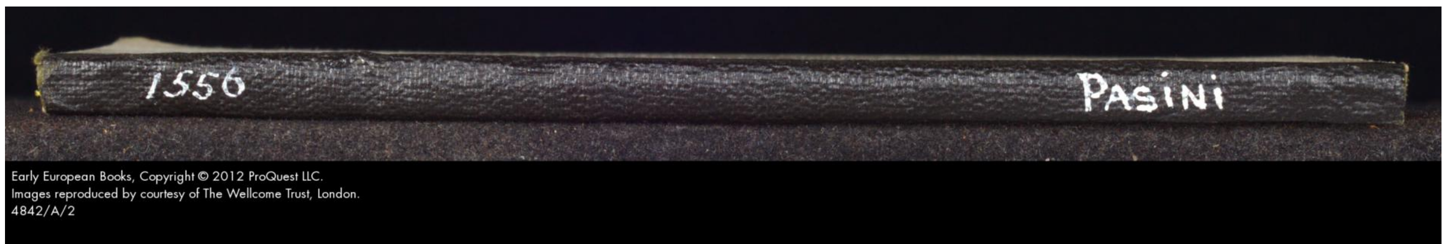
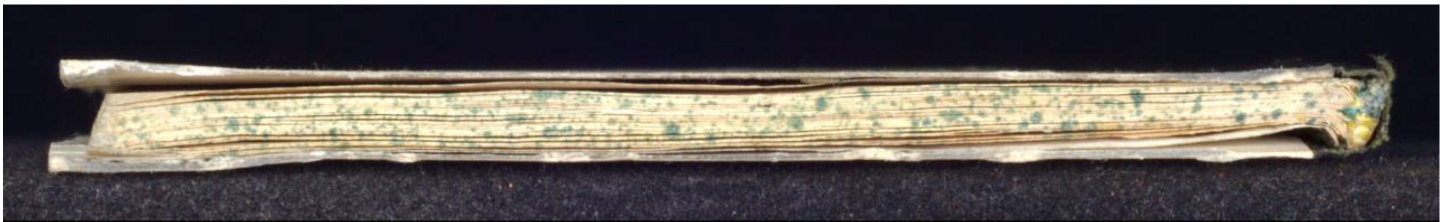
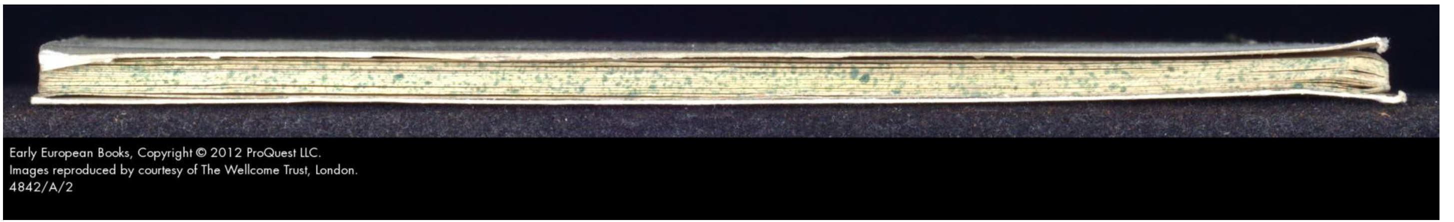

1556
PASINI

LVDOVICI PASINI PHYSICI PATAVINI,

DE PESTILENTIA
Patauina Anno
1555.

PATAVII.
Apud Gratiosum Perchacinum.
M D LVI.

LVDOVICVS PASINVS Physicus magnificentiss. Petro Mauroceno, & Vincentio Dedo Paduæ Rectoribus iustissimis S. D.

ECVM sæpe ipse cogitans, cui potissimum has uigilias nostras dicem, quem Mecœnatem implorem. Intonuit uox de Cœlo. Siste. Cicero ille nobis scriptum reliquit. Et cui multum debemus, fas esse illi plurimum uelle debere. Duo namq; Paduæ Iustitiæ fulgora, duo Emisperij luminaria, Petrus Maurocenus, ac Vincentius Dedus primam in Antenorea urbe tenentes sedem, eam ipsam à fame, bello, necnon dira pestilentia præseruãtes, nullis uigilijs, nullis laboribus die, noctuq; parcentes, quo fit ut ad tales tantosq; Censores confugias, in eorumq; sinu libellũ reponas, quoniam se

rena fronte eum recipient, sicuti tantorum Senatorum innata uirtus expostulat, boniq́ꝫ cõsulentes forsitan etiam applaudentes rotundo ore dicere poterunt. Si quæsita secundum fenestratum cor suum elucescant, solutaq́ꝫ aliqua in parte sint. Hæc ubi dicta dedit cœlestis uox, tendens ad sydera palmas dixi. O terq́ꝫ quaterq́ꝫ beatum. Nunc scio uere diuinã Phœbi uocem intonuisse, ut excogitata nostra felicem sortiãtur effectũ. Ad uos igitur terrestria numina cõfugimus, opusculũ adeo tenue porrigẽtes, ut illud Senatoria sua maiestate tueantur. Quapropter mi libelle pãde uela, ac in tutissimũ portũ Patauinæ ciuitatis illustriũ protectorũ aduola, manibusq́ꝫ summa cum humilitate deosculatis, te auctoremq́ꝫ tuum suis serenitatibus commendes uelim. Valete.

DVBIA DEMANDATA EXcellenti Ioanni Andreæ Mantuæ sacratiss. Collegii Antenorei Priori dignissimo, Anno 1555. Mense Iul. (sicuti creditur, à Sapientissimis Sanitatis conseruatoribus) hic fideliter annotata, studiosè lector tua innata vrbanitate perlege.

QVæsita cognitu difficilia, cura verò difficiliora, discutiẽda proponuntur.

1 TRVM pestifer morbus anni MDLV. qui in Mense Iunio Paduę incepit, & ad hoc vsque tempus procedit, scilicet, de Mense Septembr. Vtrum inquam talis morbus ex contactu tantum processerit, an aliam causam habeat à superioribus, & sit Epidimia.

2 VTrum febres illæ pestilentiales cum maculis, quæ vernacula lingua nuncupantur Petecchie, sint contagiose, & fugiendæ.

3 QVibus cautionibus, auxiliisque familiares & astantes præseruari ab huiusçemodi morbo omnino possint.

4 QVibus iudiciis consimiles contagiosæ ægritudines à principio iudicari, & post obitũ suspectæ haberi possint.

AD hæc, sapientes Medici antiqui respõdent, & nos cum illis, sicuti boni discipuli. In primis Dei Optimi Maximi numine implorato, à quo omnia, quę cœlo regũtur, & supra Lunæ spheram sunt infinita sua prouidentia gubernantur, in arenam descendentes dicimus.

Quod Pestilentia, & Epidimia secundum propositum quæsitum, quod tale est. Vtrum morbus iste proueniat ex contactu tantum, an habeat aliam causam à superioribus .s. & sit Epidimia. Sciendũ est, quòd Pestilentia ex vi vocabuli, dicitur à pascendo. Et in rei veritate ita est, quoniam humana depascit corpora atque ea interficit, cum qua semper est annexa
„ febris, extra quieta intus verò turbulen
„ ta, vt plurimũ perdens, vt dicebat Princeps Auicenna, à qua oritur apostema, vocatum Altoin, Bubo, vel Pruna. Epidimia autem rectè loquendo, minus sęua

est quàm Pestilentia: quippe tutius sanatur Epidimia, quàm Pestilentia. Dicitur enim Epidimia ab epi quòd est supra, & demi quòd est data, quasi desuper data. Et sub hac Impetigines, Variolas, Morbilos, Pleureses, & alia huiuscemodi, collocare fas erit, quę si à sapienti Medico rectè curentur quamplurimi id genus morbi patientes euadent, & valentiores reddentur.

AD primam igitur partem primi quęsiti respondentes. Nunquid morbus iste ex cõtactu solo processerit, an aliam causam habeat à superioribus, & sit Epidimia. Quo ad primam partem quęsiti dicitur. Quòd Pestis, quæ Paduæ est Anno pręsenti M D LV. à tota spetie sapit naturam contactus tantum. Et hęc sit prima conclusio, quam sic probo. Nemini enim domus sua magis est nota, quàm toti nostrę ciuitati, vnde originem hoc pestiferum semen habuerit, & quomodo per contactum conualuerit, tanquam à causa procatartica, idest primitiua, quæ est à Curtiuetto de Rido, à Mense Iunio ad præsentem Octobr. Mensem vsque, quod vtinam tunc combustum & deletum fuisset. Et si quilibet intus & incute discurrat, negare non audebit,

morbum hunc sæuum esse ex contractu.
Et antequã vlterius procedamus liceat parum vagari. Nulla in Curtiuetto de Rido Pestilentię suspitio inerat, vbi à nobilissima Matrona, qui hæc scribit vocatus est, vt curaret mulierem quandam ægrotã, cuius in aula visis in primis duabus vrinis iugalibus, examinatis accidẽtibus, & præcipuè si aliqua in parte corporis dolorem aliquem sentiret, fuit responsum, in gutture cum tumore. Surdo fabula hæc non fuit enarrata, quare illico conclusum fuit, morbum illum esse pestem, ægrotamq; prorsus cito perituram quod ita contigit. Et quãuis Physicus sæpe rogatus fuerit, vt ægrotam adire vellet semper negauit. De quo verissimum testimoniũ perhibere possunt Magnificus Eques D. Ludouicus Doctus, ac eius castissima vxor, qui scire cupientes causam, ob quam negaretur medella, eis responsum est. Dubium est de Peste, & vtinam verum non sit. Magnificus Eques tunc admiratus, nunc verò certissimus est, non leue fuisse præsagium, esto quòd mulier nuda non fuerit visa. At omni cum reuerẽtia dictum sit, Dum Bononiæ Carolus Quintus coronam sumeret, tunc florebat studium particula-

re

re cum antiquario Magni Achillini, in
„ quo ſcriptum erat. Bononia docet lite-
„ ris aureis, Padua læta gente repleta, ve-
„ rum Padua, alios nutrit ſuos deuorat.
Et in hoc nolo librum Generationis ape
rire, & quo pacto Abraham genuerit
„ Iſaac ſignificare. Veritas .n. odiũ parit.
Suppoſito igitur pro firmo, quòd à con-
tactu ortum habuerit hæc tam dira ęgri
tudo. Et qui hoc negat, neget quoq; ni-
uem albam, & ignẽ calidum, ac pro pœ-
na in Lazarettum trudatur, vt ſuo peri-
culo certior fiat, an ſit Peſtis per conta-
ctum, an influxu cœleſti, vel aere. Ex
quibus dictis de neceſsitate ſequitur hoc
illatum, quòd hæc nõ eſt verè Epidimia,
vt ex ethymologia clarè ellicitur. Epi-
dimia enim importat deſuper data, quòd
ſic probatur deſuper miſſam omnino nõ
eſſe, quia hoc anno non ſunt viſi cœleſtes
ignes, nec Cometę, nec diuerſa reptilia
ex putredine genita multiplicari, nec
ſubterranea animalia ad terrę ſuperficiẽ
fugere, nec aueis proprios nidos cũ ſuis
ouis relinquere, inſtar faciunt vbi ab ae-
re infecto leduntur. Nec anno præſenti,
aut ſuperiori, coniunctum Saturnum cũ
Marte vidimus in domo Virginis, vel
Geminorum, nec Iouem cum Marte, in

ſignis calidis & humidis, ex eo quod Iup
piter calid. & humid. vapores multos à
terra attraxerit, quos Mars calid. & ſicc.
inflammarit, à qua inflãmatione ſequuta
ſit, aeris immutatio ad peſtilentiã. Quip
pe qui hęc ſigna vtiq; præcesſiſſent ſi Pe-
ſtilẽtia eſſet à ſuperioribus, ſeu aeris cor-
ruptione, ſed cum ſigna hæc non præceſ
ſerint (vti omnibus notum eſt) neceſſa-
riò concludendum, aerem Patauinũ non
eſſe corruptum, verum à ſolo contactu
id eueniſſe, nec quis ſanus exiſtens, confi
dat res Lazareti tractare, ſiue literas ſcri
ptas à Lazaretiſtis recipere, confidens
in ſuis mentitis ſuffumigiis, & longe ma
gis quiſpiam minus confidat cum reſi-
dẽtibus in Lazareto practicare, licet ana
thamatizẽt, quòd ſuffumigatis veſtibus
ſuis, ſecurisſime poſſunt egredi loca infe
cta, & cum viris ſanis, pueris, ac puellis
commorari. Talibus verbis licentioſis
Lazaretiſtarum applaudãt ſtolidi, quos
Mercurius cum Muſis non ſanaret, nec
Eſculapius, & Apollo. Bene dixero vnũ
ac de hoc Teſtor Panaciã, & ſacras Deas,
vt in ſuo iureiurando Hypocras teſtaba
tur. Cæpe tale, aut porrum, hoc in viri-
dario ſuo ſeminent creduli Lazaretiſtæ.
In ortulo autem meo porrum, aut cæpę

tale quilibet certo sciat, quòd minimè trā splantabitur. Verum enim vero neminem lateat multa inopinata incommoda vrbi nostræ contigisse, forte, quia credula nimis, at vbi in virga ferrea res acta est, contra luem pestiferam seminantes, quam citissime dira Pestis sopita est. Sed reor equidem, nec vana fides, id à Deo Optimo Maximo permissum, quo clementia, pietas, ac sanctitas Inuictissimi Senatus VENETI supra sydera elucescat, mediante infinita prouidentia, ac indefessa sollicitudine Antenoreæ vrbis Protectorum Petri Mauroceni, & Vincentii Dedi, qui assiduis vigiliis saluti eis commissi gregis incumbunt, vt vterque in dulciss. ac magnificentiss. patriam reuersus, coram glorioso Sen. suo dicere valeat id, quod Venetorum Sereniss. DVX Marcus Barbadicus, æneis tabellis scriptum reliquit. Nec minus de Francisco Venerio nunc Sereniss. Duce vbiq; decantabitur, cum inuiolatæ Iustitiæ, & specimen sanctitatis existat. Disticum Serenissimi Barbadici hoc est.

Seruaui bello Patriam, morboq; fame q;,
Iustitiam foui, plus dare non potui.

Sed hic dubitabit aliquis, Quid est Pestilentia? & quonam pacto hominem tam cito inficit, ac perimit? Respondetur, quòd Pestis est ægritudo venenosa, cor putrida ac mortifera fulligine inficiens, quæ taliter imprimit, vt patientem cogat cadere, & pauci quos æquus amauit Iuppiter, euadunt. Vlterius, dubitatur, putrida hæc fulligo vnde, & à qua causa nascitur? Respondetur, Quòd ortum habet à vapore aereo venenoso occurrente extrinsecus, intrinsecus conturbante, qui occulta proprietate agens, vt plurimum perdit. Cor enim continuo refrigerio indigẽs, aereo attractu inspiratur, foueturq́, quo fit vt aer infectus putrida fulligine sua agat in ipsum cor, tali impressione, vt humidum radicale cum vitalibus spiritibus in ictu oculi absorbeat.

Et ex hoc correlariè infero, quòd corde sic affecto, vanum est & aquam in mortario tundere. Humorem cuius vis speciei velle euacuare, quoniam putrida fuligo nõ dependet ab humoribus, obid velle humores euacuare. Sũt verba ad Ephesios. Infra autem dicetur quomodo succurrendum sit.

Cæterum hic fortè dubitabit aliquis, inquiens, Particularis aer infectus (vtpu-

ta Lazareti) posito casu, quòd ad ipsum aliquis sanus iret, & inficeretur, Sicuti fecerunt tres illi Relligiosi Scapuceti sani, zelo charitatis Paduę, Anno 1555. Primitus aer ille infectus alterauit spiritus cordis eorum, qui mala qualitate infecti calorem naturalem suum mutarunt in igneum in corde, vt dicebat Gale. & ab eo procedentes per arterias, & venas in totum corpus, febrem causant, secundum Auicennam.

Quæritur modo cuius speciei sit febris hęc primitus, & nemini dubium, quòd iudicio omnium sapientum in specie ephemerarum reponetur. Quippe qui spiritus immediate igniuntur, & extraneantur taliter, vt necessum sit cor febrem incurrere. Et quia sanguis extra venas in solo corde continetur, vt clare patet ex
„ anathome. Quam Gal. alphabetum Medicorum appellauit. Talis inquam sanguis in corde existens ad putredinem extraneatur propter contactum spirituum corruptorum, quandoquidem quod tan
„ gitur à putrido, putrefit, dixit Aristot.
„ Et licet sanguis sit filius dilectus Natu-
„ ræ, Vitæ thesaurus, ac pro thesauro semper recondatur secundum Auic. quarta primi. Vbi tamen corrumpitur, eficitur

deterior omnium humorum. Propterea quia totam humoralem massam corrumpit. Humorali autem massa corrupta ad intra venas, & si causet febrem cõtinuã. Cum hoc tamen stat, quòd si patiens est complexionis cholerice, proculdubio bilis prędominanter peccabit. Et sic de tertio in tertium patiens excrescentiam patietur. Quo fit vt febris pestilẽs, de ephemera in putridam conuertatur.

Amplius quęritur, cur panni linei, lanei, & huiuscemodi bona mobilia à Peste infecto, quàm citissime inficiantur. Quinimo anhelitus hominis infecti, illico hominẽ sanum inficit ad necem, quòd non facit odor, cuius vis Arseneci, nec vipereum venenum viperę, nec alicuius serpentis, suo serpenti compari. Et tamen homo, homini pestifera mors est. Mirabile quidem dictu, & certe mirabile, quòd homo homini ita sit pestiferum venenum. Et quomodo hoc fit, nouit Deus.

Ad hęc dicta, licet occulta, et fortè soli Deo nota sint. Quidam ex nostris ingeniosissimis patriciis respondent. Quorum primus est Magnificus D. Paulus Aluarottus, cum cariss. Collega suo, Lucillo Beraldo ad vtilia digniss. Præsides, necnon Egregius Franciscus Centonus, asseren-

tes quòd vipera viperæ non eſt venenũ,
nec venenum inferre poteſt alteri vipe-
rę,eo quia venena ſunt paria in ambo-
bus. Sed inter hominem ſanum,& peſti-
ferum eſt magna diſparitas, obid homo
peſtifer agit in ſanum. Et hęc reſponſio
,, colligitur ex dictis Ariſt.quarto de phy
,, ſico auditu. 71. vbi dicitur. Quando
,, actio, & reſiſtentia ſunt ęqualia, nulla ſe
,, quitur actio,propterea quia actio proue
,, nit à victoria motoris ſupra paſſum, quo
fit vt ſtante paritate venenorum viperę
ad viperam, vna nõ poteſt agere in aliã.
Secus autem eſt dicere de homine peſti-
fero inficiente ſanum,eo quia inter infe-
ctum, & ſanum eſt magna diſparitas.

Et ſi reſponſio ſit ingenioſa & valde docta,
digna equidem ſapientia tantorum viro
rum, cum omni reuerentia hoc dictũ ſit,
iudicio noſtro. Solutio talis nõ euacuat
argumentum. Quippe qui viperæ,& a-
nimalia appellata carbones, venenoſa
ſunt,& coeunt cum angiis, & anguilis,
quæ non ſunt venenoſa. Cum hoc tamẽ
ſtat,quòd licet vipera,& carbo ſint vene
no plena,angie, & anguile priuate vene
no, propter hoc vipera, & carbo non in
ficiunt,nec interficiunt angias,& angui-
las, inſtar facit homo peſtilens homi-

rem ſanum, & quam citiſſimè. Hoc autem eſt quòd literatiſſ. Plinius libro ſeptimo, cap. primo dicebat. Denique cętera animantia in ſuo genere probe degunt, congregari videmus, & ſtare contra diſſimilia. Leonũ feritas inter ſe non dimicat. Serpentum morſus non petit ſerpentem. Nec Maris quidem beluę, ac piſces niſi in diuerſa genera ſęuiunt. At hercule homini plurima ex homine ſunt mala, & hinc arbitrari fas eſt conflatum adagium, LVPVS HOMO HOMINI, NON HOMO: Adde quod dixit Magnificus Lucilius Beraldus ſe vidiſſe anguem coeuntem cum vna ſua gallina, nec eã interemiſſe. Quinimo gallina illũ diligebat, & è contra anguis gallinam. Amplius in Lacu Peruſino capta fuit vna anguila mire magnitudinis albiſſima, quæ dono data fuit Magnificentiſſ. Proceribus Balleonibus, Domini autem illi ſtrenuiſſima viſa pulchritudine, vt raritate piſcis, illico expeditis curſoribus, dono data eſt Illuſtriſſimo Duci Vrbini FEDERICO qui tunc Capitaneus meritiſſimus erat Confederationis Italicę aduerſus Barbaros, quę ipſo viuẽte ſemper pacifica fuit. Anguila deſignata Scalco, in coquina

poſita

pósita est. In termino vnius horę à captura anguilę in lacu Perusino magnus Serpens visus est, currens super aquas, saltans, modo submergens, demum emergens, magno denique cum strepitu ac desperatione lacum cursitabat. Illustriss. illi Proceres de re inuisa admirantes, adiudicarunt Serpentem quærere anguilam (amasiam suam) expeditisq; illico nouis cursoribus, certiorem fecerunt Illustriss. Capitaneum, quòd nullo pacto comederet anguillam, existimantes illam esse venenosam, ex coniectura Serpentis desperati visi in lacu. Quod ita compertum est, nam omnes muscæ coquinæ, quæ ei adherebant mortuæ cadebant, quo fit vt argumentum stet in suo robore, hominē homini pestiferum esse venenum, serpentem verò anguilæ non, nec viperam angiis, nec anguem gallinæ. Esto quòd anguillæ, angiis, & gallinæ insit disparitas in resistendo, quòd expresse patet, quippe hec sine veneno, serpēs, vipera, & carbo cum veneno semper viuunt. Igitur coucludatur quod paritas in agendo & resistendo, nec etiam disparitas in agendo & resistendo, soluit argumentum. Cur homo homini sit venenum, & vipera viperæ non? Sigilantes ergo Quęsi-

rum impresentiarum dicamus cum Ioan ne & Iacobo de Dondis: Sigismundo, & Hieronymo de Polcastris: Petro Aponensi: ac glorioso Petro Trapolino praeceptore meo, quòd licet res sit curiosa, est etiam satis difficilis, & forte non minus quam Athlantis subire onus, ea propter vna sola existente veritate, heu quã difficile est illius scopum attingere.

„ Quippe qui maxima pars eorum, quae
„ scimus est minima eorum quae ignora-
„ mus. Quandoquidem intellectus noster
„ ad manifestiss. Naturae se habeat, sicut
„ oculus nicticoracis ad lumen solis. Idcir co pro nunc adequatam causam quaesiti non habentes, ad occultas proprietates cõfugimus, quae currunt inter hominem peste infectum, & hominem sanum. Quę proprietas non currit inter viperam, & viperam, sanam vel infectam: inter viperam & angiam: & inter serpentem & anguilam. Haec quidem sunt scitu difficilia quae forte (& sine forte) nec calamo scribi, neque lingua proferri possunt: & de hoc non miretur quis frontemq́ trahat, si ad occultas proprietates confugimus.

„ Quippe vt magnus Auerroes dixit. Pro
„ prietates indiuiduorum sunt, quae red-
„ dunt artem nostram imperfectam.

Ad obiectionem verò acutissimè factam au
„ ctoritate Arist. quarto physicorum 71.
„ vbi dicebatur à proportione minoris in
„ æqualitatis supra resistentiam non pro-
„ uenit actio, nec ab æquali, sicuti viperæ
ad viperam. Respondetur quòd Ari-
stot. dictum verificatur in homogeneis,
non autem in ætherogeneis, sicq; conclu
sum sit qualiter vipera viperam non infi
cit nec interrimit: pariter lupus lupum.
Homo tamen hominem inficit, ac interri
mit, propter quid igitur hoc est, si nō cur
rit occulta proprietas? soluat Apolo.

Contra hanc responsionem de fuga nostra
ad proprietates occultas Magnifici Do-
mini nostri ad vtilia adhuc instant. Scis
quare homo hominem inficit? Quia ho
mo inter omnia animalia est animal per-
fectius, nobilius, ac sensibilius, obid faci
lius recipit peregrinas impressiones, &
sic facilius inficitur. Sed vipera, lupus, ac
leo sunt animalia imperfecta, ignobilia,
obid non inficiuntur. Probatur autem,
quòd homo sit perfectior quocunq; alio
animali, & inprimis auctoritate poetica,
vbi dixit.

Pronaq; cū spectent animalia cętera terram
Os homini sublime dedit cœlumq; videre,
Iussit & erectos ad sydera tollere vultus.

Amplius auctoritate Prophete cum dixit.
„ Quid est homo, quòd memor es eius, aut
„ filius hominis, quoniam visitas eũ. Pau-
„ lo enim minus ab Angelis minuisti eum,
„ gloria & honore coronasti eum, & con-
„ stituisti eum super opera manuum tua-
„ rum. Omnia subiecisti sub pedibus eius
„ oues, & boues vniuersas, insuper & peco
„ ra campi. Volucres cœli, & pisces maris.

Et ergo ratione nobilitatis complexionis, ac intellectus politici homo de facili recipit peregrinas impressiones. Vipera autem lupus, & leo non & hoc ratione ignobilitatis, & spurcissime nature sue. Obid vipera non agit in viperam, nec lupus in lupum, aut leo in leonem.

Contra hanc responsionem sic instatur, semper seruata tantorum patrum grauitate, pro nunc capio hominem, capio & viperam. Certum est quòd homo & vipera non differunt in substantia, corporeitate, aut animalitate: nec vnum magis substantia est quã reliquum. Sed sic est quòd homo lupus, leo & vipera communicãt in substantia animata sensili: quia vnum non est magis substantiata, quam aliud. Quippe qui substantia secundum Philo„ sophum non suscipit magis & minus. Igitur ratione substantiæ, corporeitatis, &

animalitatis æquales erunt in agendo ac resistendo. Ergo nobilitas complexionis nihil ad Rumbum: & de his in præsentia sat sit.

Verum ad diuina verba Dauitica, quæ apud me sunt magnifacienda. Concedo quod homo ratione igemonici, idest animæ suę sapientis ac ęternę, superat viperam & cũcta animalia bruta. Obid cum cythera sua canebat Propheta, dicens.
„ Quid est homo, quòd memor es eius, aut
„ filius hominis quoniam visitas eum. Pau
„ lo enim minus ab Angelis minuisti eum
„ & cõstituisti eum super opera manuum
„ tuarum. Omnia subiecisti sub pedibus
„ eius. Sic itaq; anima humana est quę no-
„ bilitat corpus. Et hoc idem dicit euange
„ lium. Quid prodest homini si totum
„ mundum lucretur, anime vero sue detri
„ mentum patiatur. Et ex iis clare patet quo pacto homo pestilens agit in hominem sanum ipsum inficiendo: sed non
„ agit in animam infinitam. Quippe finiti
„ ad infinitum nulla est proportio. Argumentum igitur sic soluatur, vbi dicitur quod homo perfectior, nobilior, ac sensibilior est. Quocunque animali bruto & propter hoc homo sanus ab homine pestifero inficitur, & vt in pluribus perit,

nagatur hoc eſſe ab homine inquantum
„ homo & vera ſubſtantia. Quippe qui à
„ ſubſtantia inquantum ſubſtantia imme-
„ diate nullus actus prouenit, dicebat A-
„ ueroes 8. metaphiſices, propter abſentiã
„ contrarietatis. Relinquitur ergo quod
neceſſum ſit confugere ad proprietates
ocultas. Quando homo ſanus inficitur
ab homine peſtilenti, & non vipera à vi-
pera, nec equus ab equuo. De quibus
Hermes Habindimo, caput ſapientum
„ dixit has formas ſpecificas cum ſuis pro
„ prietatibus à corporibus cœleſtibus cau
„ ſari propter diuerſas imagines & figura
„ tiones in eis, motu acceſſionis & receſſio
„ nis ſecundum octauam ſpheram. Et his
„ primo Quæſito finem imponimus.

QVæſitum tertium eſt. Quibus cautio-
nibus & auxiliis poſſint familiares &
aſtantes ab huiuſcemodi morbo preſer-
uari. Tranſeo de primo ad tertium, vt
clariori ordine Quæſita ſoluantur.
Pro Quæſito diſſoluendo dicimus, vniuer
ſaliter loquendo. Quòd ſuſpectus de pe
ſtifera tabe, vel eſt ſanus: ſed tamen ſu-
ſpectus, vel incipit ægrotare. Si ſanus eſt
ne labatur in peſtem, à Medico conſide-
retur patientis complexio, ſi eſt calida,

frigida, humida, vel ſicca, aut calida & humida: frigida & humida: calida & ſicca: frigida & ſicca. In primis cuiuſcunque ſit complexionis, quàm citius poterit fugiat locum & aerem peſtiferum, tam vniuerſalem, vbi aer eſſet cõtagioſus, quàm particularẽ, vt puta Lazaretti. Et in hoc cauti ſint Lazarettum ipſum adeuntes, ne vẽtus aduerſus eos vapores & aerem ipſius Lazaretti deferat. Quippe ventus „ (ſecundum Ari.) nil aliud eſt quam aer „ motus. Et hoc dictum eſſe volui propter Magnificentiſſ. magiſtratus noſtros (imperio verè dignos) necnon ab ſollicitos Salutis Reſtauratores dominos meos ob ſeruandisſimos Lazarettũ ſępe viſitãtes.

Cæterum eò redeamus vnde digreſſa eſt oratio noſtra, quicunque præſeruari cupit huiuſcemodi cautione vtatur. Primum degat in aere bono, domusque, & thalami ſint odoriferi & lympidi. Aliquando loca ſuffumigentur igne facto ex lauro, cupreſſo, vel alchytrã, ſcilicet pice liquida. Odoretur ſpongia intincta in duabus partibus aceti, & vna aquæ roſaceæ, vt ſpiritus vitales refocillentur, aere magis indigẽtes quàm cibo & potu, nec minus odore, quoniam q̃ citisſimè odores cordi ſubueniũt, id affermãtes Gal. & Hyppo.

Cibaria sint ex optimo pane, carne, auibus
& ouis. Vinum laudatur mediocre, al-
bum, vel nigrum & potest lymphari cũ
aqua cũ ambra. Cœnaq; sit prandio par-
cior. Adde quod ad frigidum & siccum
cibaria cum aceto sunt condienda. Pro
salatutio, eruca, acetosa, buglosa, bora-
go, capares, lactuca, & cicoreum cocta.
Aspergatur tabula, thalamus, & aula cũ
aceto. Quies & motus sint moderati ab-
sque sudore. Somnus nocturnus cum vi
» gilia meridiana sumoperè laudatur dũ-
modo sit moderatus: quia somnus &
vigilia vtroque modo magis facta malũ
dixit Hyppoc. Quoad animi acciden
tia, tam infecti quàm suspecti stent læti:
& quid sit cras futurum: effugiant quæ-
rere. Sex rebus non naturalibus declara
tis ad facienda nos accingamus. In pri-
mis dicimus si in viis ductuum adest re-
pletio, venter leniatur: cum altero isto-
rum manna, cassia, diassenę, diaprunæ
simpl. lenitiuo, catolicone, seu syrupo ro
sato solutiuo: nec quid crudum mouea
» tur, quippe digesta medicare & mouere
non cruda nisi materia fuerit furiosa di-
cit Hyppoc. Verum si obiiciatur secun
dum Hyppoc. in acutis si expedit eadem
die, differre enim malum est. Responde-
tur

tur, quod aliud est loqui de ægritudinibus acutis, vbi tota humoralis massa peccat à qualitate manifesta. Aliud de peracutis, vbi mala qualitas peccat à proprietate occulta, ac venenosa fuligo cor contangens patientem illico interrimit, quo fit vt non cum euacuationibus succurratur, sed cum conseruãtibus & instaurantibus spiritus cordis, nec non cum defensiuis, ne cadat virtus, quandoquidem cũ cadit virtus, amplius curatio locum non
" habet. Dicebat Princ. Manuteneatur ergo virtus, ac ei succurratur cum restaurantibus. Quippe, qui viriliter comedũt vt plurimum euadunt, dicebat Princ.
" Adde quod ei succurrendum est cum operantibus à proprietate, vt puta cum terra sigillata, bolo armeno, thiriaca Andromaci, vel Mitridate & saccaro rosaceo, aut violaceo: lenitione facta & cordis restauratione. Digestiuis vtendum, puta syrup. de buglosa, de acerositate citri, oxizacara, cum aquis acerose, boraginis, & scabiose. Interim si clisterio opus fuerit, illud fiat cum iure, saccaro, melle rosaceo, sale, melle violato, & duobus vitellis ouorum: Syrupis assumptis: pro euacuatiuo laudatur manna cun drag. i. rheubarbari infusi in decoctione appro

priata. Et signo sumpto à virtute, ac vrinę rubedine & crassitudine, in ægritudinis principio, vel augmento, fas est venam basilicam aut mediam secare ad vncias viii. vel x. non autem ad syncopin, vt quandoque fecit bonus Galen. theriaca, ac mithridatica confectio cum saccaro (vt dictum est) vbi opus fuerit exhibeatur, at electuarium de euphorbio. Hic ommitto commemorare triferas, trociscos, de camphora, aliaque multa, ne in remediis fiat confusio, & multiplicentur entia sine necessitate. Quippe ægritudo hæc non dat inducias.

QVeritur tertio (vt ordinem seruemus nostrum) vtrum febres illæ pestilentes cum maculis, quæ vulgo petecchiæ nuncupantur, sint contagiosæ, & fugiendæ.

Pro notitia huius quæsiti ponitur hæc conclusio. Febres illę pestilentes appellatæ, petecchię à Magnifi. Salutis Restauratoribus cum maculis, non est vera Pestis: fortè Epidimicus influxus in quibusdam corporibus male dispositis ac pręparatis pro tali influxu recipiendo, propterea quòd correlariè infero tales impetigines non esse contagiosas, nec fugiendas.

Quamobrem affines & astantes non timeant patientibus lęto animo inseruire.

Sed hic dubitabit aliquis, cur multi ex hac impetiginosa lue pereant, cum magno fauore quorundam Medicorum, dicentium. Egli è morbo di Petecchie, quoniam pulicum maculas aspiciũt cum sua candelula. Talesq; maculas impetigines vocant. Adde quòd infirmo sępe ardenti febre laboranti exhibẽt mitridaticum antidotum, & hoc transeat cum aliis erroribus, nouit Deus Gloriosus, si in tali febre, ter, & quater, exhibere mitridatẽ, est canonice mederi.

Pro hoc dubio dissoluendo dicimus, quòd multo plures conualescunt quàm pereãt & si multi pereunt, forte forte, quia non
" cuilibet datum est adire Corinthum, nec iuuat in fine Medicum sapientem ac ex-
" pertum vocare. Quoniam principiis ob-
" sta sero medicina paratur. Cũ mala per longas conualuere moras. Paruus enim error in principio, maximus fit in fine. Dicebat Arist. in primo cœli.

QVęsitum quartum est. Quo iudicio cõtagiosę ęgritudines à principio iudicari possint, & post mortem pro suspectis haberi. Pro quęsito hoc diluendo, vt de

verbo ad verbum propositum dubium dissoluatur. Dicimus cum tota Medicorum schola. Quòd viso Socrate laborante, magna inquietudine, siti intensa, linguę ariditate ac nigredine, febre continua, necnon vrinis liuidis & iugalibus. Tunc si ęgri facies videri potest, in primis illam pernotabis, si est sibi sano similis an dissimilis. Deinde quia prȩuisio est „ de melioribus rebus, quibus Medicus „ vtatur, dixit Hyppoc. Iccirco Magnifici & Clarissimi domini Rectores nostri, necnon domini Salutis Prouisores meritò quærunt, quonam iudicio ægritudo à principio contagiosa iudicari potest, & post mortem superstites haberi pro suspectis, ne citra pulueris tactum transeamus. Contagio à principio canonicè iudicari potest, viso Socrate cum symptomatibus supradictis, iterato sæpe videatur ac consideretur vrina, & quidem procul, quippe nedum si iugalis est, ve„rum si aquosa, cholerica, vel melancholica, vt dicebat Auicen. Propterea quod vrinæ talium ægrotantium quandoque huiusce sunt coloris, & talis est vera Pestis. Ob id de vrina non tantum confidat Medicus, sed alia perpendat symptomata: puta si euomit choleram, vel melan-

cholíam, si syncopizat, si sudorem fœtidum emittit, si partes extreme sunt frigide, si adsit bubo in aliqua corporis parte, aut pruna, dubio procul Pestis iudicetur. Adde si extra adest febris quieta, intus perturbans, cum magnitudine & frequentia anhelitus & nausea. De pulsu vero quod sit frequens, paruus, nil ad rõbum: quoniam sapiens Medicus non debet domum aut thalamum ęgroti ingredi, ne seipsum domumq́ suam simili morbo afficiat. Et ex his correlariè infero, quòd tales nedum post mortem, verum & ante mortem suspecti haberi debent. Et demum pariter omnes, qui in domo sunt, atque hi, qui curam patientis habuerunt.

QVatuor quæsitis absolutis sicuti Magnifici Salutis Prouisores iudicandos proposuere Excellentissimo D. Prę posito nostro Ioanni Andreæ Mantuæ. Videndum est nunquid vere pesti insit aliqua spes salutis. Et si salus speratur, quibus remediis conquiratur.

Ad hæc respondetur. Quòd vera peste laborantibus, vtique de nonnullis sperandum est quòd sanari possint. Quippe pos" sibilitas est res ampla dicebat Gentilis de

” Fulgineo gloria interpretum. Adde
” quòd Doctores nostri de ea curam non
scripsissent si incurabilis foret, obid non
desistendum à rationali cura, presertim
cum facta erit à viris peritis, & non ab
ignorantibus. Sed quibus remediis suc-
currendum in præsentia discutiamus.
Ponamus Socratem patientem in prin-
cipio, idest in prima die, ad quem voce-
tur Hyppo. In primis (si eger videri po
terit) eius faciem iudicabit. Si est sibi sa-
” no similis an dissimilis, iuxta doctrinam
” suam. Videbit vrinam procul, quæ & si
quandoque fallax, vt dixit Auicen. at-
tamen vt in pluribus vera est interroga-
bit de virtute vitali, si constat vel cadit.
” Quippe cum cadit virtus non valet cu-
” ratio. Curans .n. virtus est, non Medi-
” cus, & de virtute vitali, pulsus est præco
verax, quia nunquam fallit, pulsum au-
tem tangere non est fas, ne Medicus seip
sum & alios simul lædat. Ideo procul ab
astantibus vltra symptomata superius
considerata, de his quoque interrogetur
si dolet capite vel dorso, sub scabulis, in
guinibus, gutture, aut in alia corporis
parte. Quoniam vbi dolor, ibi ægritudo
si nauseat, euomat, si lingua arida, nigra,
si hypocundria tensa, si mulier est nun-

quid pregans, aut suos menseis viderit tempore congruo. Quoad virtutem animalem, si mente constet. De naturali virtute, quomodo ad oblationes se habeat, si digerit, si vētris beneficium sentit, quo modo dormit, & si anhelitus fetet. Propterea quod pessimū est signum, fateor, quādoquidem signat quòd in corde, putredo iam est confirmata, & conclamatū. De his Medicus certior factus, si aliqua spes est de infirmo, ad curā se accingat quia melius est cum spe benigna operari quā sine spe ęgrum sinere mori, dicebat Gal. Cognitio igitur Socrate repleto, primum cum clysterio euacuetur, aut manna, cassia, electuario lenitiuo, catolicone vel syrupo rosaceo solutiuo, demum digeratur materia cum syrupo endiuiæ & de acetositate citri oxizacara cum decoctis appropriatis, vel aquis stilatis, scilicet acetose, buglose, scabiose, & quanto citius fieri poterit, lenito ventre secetur vena basilica, aut media, cephalica, vel saphena, constante virtute & ętate secundum iudicium docti & experti Physici, vrinis indicantibus, aut non. Quia cura coacta licet omnia facere. Sanguinis extractio non sit ad syncopin inclusiuè (vt quandoque Gal. fecit) sed moderate, vt

faciebat Auicen. fen. quarta primi. Vbi
" dixit, in phlobotomia melius est infra
" subsistere, quàm exquisitè euacuare, quia
" sanguis est thesaurus vitæ, & pro thesau
ro recordatur. Cæterum quia ægritu
do non dat inducias, mithridatica confe
ctio, vel theriaca Andromaci cum sacca
ro rosaceo exhiberi potest. Mane epiti-
metur cor cum vnguento rosato & spe-
ciebus cordialibus. Renes vngantur
cum infrigidante Gal. aut vnguento ro
sato, si non dormit, prouocetur somnus
cum lotionibus ex foliis vitis, salicis, la-
ctuce, & rosarum in aqua feruefactis, cru
ribus exsiccatis patiens cœnet, & paulo-
post (si potest) dormiat. Sed si in patien
te adsit apostema pestilens, non illico ad
actuale cauterium refugiũ sit, aut aper-
turam cum ferro candenti: sed hirudini
bus apostemati appositis, vbi perforaue
rint & ceciderint, applicetur ibi ventosa
& quoad fieri potest sanguis extrahatur
deinde emplastrum maturatiuum hoc
Montagnane, super folio caulis appona
tur. Recipe radicum altheę vnc. qua-
tuor, cępe liliorum alborum numero i.
ficuum pinguium drag. ii. florum camo
mille, meliloti an. manip. vnum, farine
seminis lini, fœnugreci, ordei an. drag. ii.
olei

olei liliorum, camomille, pinguedinis galline, butyri an. vnc. vnam, cœpe liliorum alborum decoctum numero vnum. Pistentur omnia insimul cum radicibus & floribus, ponaturq́ emplastrum hoc super follio caulis: ac apostemati applicetur calidum. Deinde facta maturatione apostematis vbi opus est apertione, si Chyrurgus haberi potest, ipse apostema aperiat, ne videamur in messem alienam ponere falcem, sin minus sine ferro hunc in modum fiat apertio.

℞ecipe fermenti acris vnciam vnam, fimi columbini numero quatuor, thuris vnc. vnam, olei camomille vnciam mediam, misce & super apostemate ponatur, apertoq́ apostemate cum mundificatiuis procedatur inter quos laudatur vnguentum de succo apii.

Amplius vt superstites, qui suspecti sunt præseruentur, talis ordo seruetur, imprimis aer & loca infecta euitentur cito, longe & tarda sit reuersio. Domus & thalami in quibus degunt aceto irrorentur. Aer retificetur cum suffumigiis odoriferis: Igni tegula inflametur, & aqua rosacea cum stirace calamita aspergatur: vel recipe ireos puluerizati vnciam mediam sandalorum scrupulos duos, cinamomi

integri drag. iii. gariofilorum pul. drag. , med. seminum citri, stiracis calamitæ an. scrup. ii. ponantur in pintula cum aqua rosacea calefiantq; in cameris, & cum exsicantur, addatur de aqua rosacea in pintula ipsa. Cibariis vtantur bonis, pane, carne elixa vel assa, & ouis, pisces, & fructus ommittantur. Vinum pauciferum sit album, seu nigrum. Condiantur fercula cum aceto, agresto, vino granatorum, vel oximelite. Exercitium sit moderatum citra sudorem. Somnus meridianus euitetur, in nocte procu
„ retur. Iocosam vitam ducant, quoniam
„ mente confortari bonum & bene se ha-
„ bere ad oblationes, contrarium verò ma
lum. Dicebat Hyppoc. Amplius quo ad manet suspitio, pilul. Rufi laudantur ex aloe, myrrha, & croco, quæ sunt penè diuinæ. Sumantur singulis diebus mane vna quolibet die cum pauculo vini bene olentis. Verum vt quisque sciat huiuscemodi pilulas esse gloriosas, earum compositionem sic verifico.

Aloes est ex succo herbæ Aloen, quæ nascitur in India, & alibi, de quo succo di-
„ xit Mesu. Aloes est de sublimioribus
„ & melioribus medicinis, præseruans cor
„ pora mortua à fortiori, viua.

Crocus omnibus notus, cordialis vltra modum lætificans cor, & sola lætitia indigent suspecti, ideo dicitur remedium præsentaneum.

Myrrha est gumi arboris, quæ in Arabia reperitur, cuius odor est gratissimus, cōsumit cerebri humiditates, præseruat à putrefactione. Obid Maria Magdalena, eam in preciosis vnguentis ponebat: quale fuit cum vnxit pedes Saluatoris. Nec mirum si Iudas proditor dixit. „ Poterat enim vnguentum hoc ve„ nundari plus quàm trecentis denariis, & „ dare pauperibus.

Dosis ingredientium in pilulis.

Recipe Aloes, succo citrini dragmam vnā, Myrrhę dragmam med. Croci scrup. i. fiant pilulę xvii. cum vino maluatico de quibus singulis diebus sumatur vna.

Et hi, qui singulis diebus mane comedunt tria folia rutæ, ficum vnam siccam, & mediam nucem siccam, loco theriacæ, bene faciunt Auenzoar iii. Theysir in infinitum laudat granata muza, damnans aleum & cæpe. Nec quenquam lateat, nunquam satis decantatam ac laudatam terram sigillatam cum bolo armeno ele-

cto an. drag. med. cum pauculo vino odorato summo mane semel in hebdomada. Est namque præsentaneum singulareque remedium.

Laudant multi triferam Persicam, mixturas cordiales, epythemata, & emplastra cordialia cum mixturis & sacculis cordialibus, quæ omnia bona sunt: sed vnũ in præsentia considerandum est. Quòd Pestis hæc maligna, quę nunc Paduæ depascitur, non prorogat tempus, quando quidem vna die, duos, treis, vel raró quatuor interrimit. Sapit enim naturam malignitatis Istrię, propterea quia inde Paduam deportata est. Obid cito electis & paucis remediis sucurrendum est. Quippe qui nihil ęgrotanti perniciosius quàm crebra remediorum applicatio.

Amplius laudamus quòd super corde, theriaca Andromaci, aut mithridacei confectio apponatur. Et tale est diuinum epythima. Sunt autem nonnulli qui super corde ponunt sacculum hunc, multum de eo confidentes.

Recipe arsenici, thuris, sulphuris an. vnc. vnam, granatorum iuniperi octo vel nouem, nucis muscatę i. radicum verbenæ vnc. med. herbe sanctæ Mariæ folia viginti, gariophilorum nouem, zinzibe-

ris radicem vnam, corticum narancio-
rum vnc. iii. fiat puluis & ponatur in sac
culo serico.

Hic est sacculus magnis à viris laudatus, qui viri nobiles, estò quòd maiores essent, quàm campanile Sancti Marci, non mihi placet sacculus iste, quandoquidem non me lateat, quod arsenicum, & si sub pede poneretur, à proprietate occulta peteret cor ac ipsum inficeret. Sicuti cantarides vesicam excoriant, esto ꝙ sub planta pedis ponerentur. Et nouimus aliquas mulieres liberatas à magna scabie cum balneatione ex aqua rosacea mixta cum solo arsenico, quo factum est vt materia scabiei retrocesserit ad pectoris partem intrinsecam, pulmonemq́ ac cor infecisse, & ex prysi periisse.

Nec me latet istos Magnificos Viros, contra nos insurgere, dicentes. O domini Medici, in theriaca Andromaci vos ponitis tyrum, quod est animal venenosissimum, & de ea manducatis, & nos tantum ponimus arsenicum in sacculo, ipsumq́ cordi apponimus, quod minus malum est, quàm manducare.

Ad hoc possumus respondere secundum quòd iocose dicere solebat Trapolinus noster, tale dubium esse argumentum de

balestra. Quoniam in theriaca nos poni mus trociscos de tyro, vt vos dicitis, & hoc concedimus, & tyrus est animal venenosum, hoc quoque concedimus, atquum infertur, ergo lõge peius est manducare tyrum, sicuti facitis vos, manducando theriacam, quâm nos qui tantum ponimus arsenicum in sacculo super corde. Respondetur negando, quòd peius faciamus. Quippe qui res certissima est, quòd tyrus viuus est venenosus, sed priusquam ponatur in theriaca expolia tur suo veneno hunc in modum. Capitur tyrus ac elongatur, percutitur baculo, illicoque caput & cauda per quatuor digitos abscinduntur, & sic venenum currens ad caput & caudam totum resecatur. Remanetque caro media veneno priuata, & ex hac tyri carne sic preparata fiunt trocisci de tyro theriacam ingredientes. Falsum igitur est venenum tyri ingredi theriacam. Et pro dictis nostris verificandis operęprecium duxi, descriptionem trociscorũ de viperis, idest de tyro, hic infodere, secũdũ descriptionẽ Princ. quæ talis est. Capiantur viperę in fine veris, minuti ac subtilis colli, eleuati capitis, velocis motus, flaui coloris, fœminæ ex omni latere habentes plures dentes.

Quia masculi habent vnum dentem ex omni latere, nec sint cornutæ, aut varie, ipsisq; captis cito caput & cauda cum ano per quatuor digitos abscindatur, & si mors eius tarda erit bene est. Extrahãtur viscera & proprie fel. Abluantur cũ aqua, sale, & modico aneti, & cũ eadem aqua munda coquantur, vt caro ab osse leuiter separetur, & munda in mortario proiiciatur. Operator odoret balsamum digitiq; eius balsamo liniantur. Et facta contritione misceantur. Fiantq; tortelle ac in vmbra exsicentur, & non in sole. Quia sol virtutem corrumperet. Concludamus igitur quòd in theriaca non ingreditur venenum, sicut in sacculo suprascripto. Quod si sacculus aliquis bonus est non prætermittatur iste.

Recip. spetierum cordialium temperatarũ vnciam vnam, addendo musci, & ambre an. gra. quinque, & fiat sacculus in serico ex chermes. Corq; inungatur cum theriaca vel mythridate.

Amplius, quia in tam sæua ægritudine decies repetita placebunt. Ob id dicta omnia vno pugilo perstringentes. Dicimus quòd siquis pater familias est pestilentia suspectus, primò ad Deum Optimũ Maximum vnum & trinum recurrat flexis

genibus adorans. Causa causarum adiu
ua nos, dignareq; Domine nobis elargiri
vt mens sit sana in corpore sano: demum
ad Deiparam Virginem cõfugiat, Insiar
olim Illustriss. Vrbini DVX Dominus
meus ęternus, Dum esset in castris in obsi
dionę Mediolani, ac Cremone aduersus
Hispanos, & Eluecios. Cum altero in ter
rís Marte Ioanne Medices, Aloysio Pisa
no, Petro Pesaro, Guido Rangono, Ma
latesta Balleonio, Vitelo Vitelio, cum in
finitis aliis Proceribus. Ego quoque ibi
aderam physicus Inuictiss. Ducis. Qui
singulo die sacra missa celebrata, pro cru
deli peste ab Exercitu arcenda mãdauit
Sacerdoti, vt genibus flexis alta voce
ęnunciaret, deuotissimum suæ Excellen
tiæ canticum hoc.

VIRGO cœlesti decorata partu
Semper humano generi miserta
Iugiter se se tibi dedicatos
Aspice seruos.

STELLA cœli extirpauit
Quæ lactauit Dominum
Mortis Pestem, quam plantauit
Primus parens hominum
Ipsa Stella nunc dignetur

Sydera

Sydera compeſcere
Quorum bello plebs torquetur
Dire Peſtis vlcere. Amen.

Demum, ad humanam curam ſe accingat, tenendo ſpongiam mundam in manu, infuſam in duabus partibus aceti, & vna aquæ roſe vere & eſtate. Irroret cameras & porticus cum aqua roſa. & aceto. Accendat ignes in cameris bonis non fœtidis lignis, & ſi poteſt ex rore marino, ſabina, iunipero, lauro, cupreſſo, domusq́ue ſuffumigetur odoribus gratis. Singulis diebus mane vero quilibet in domo accipiat vnam pilulam paruam ex aloe, myrrha, & croco, deſcriptam à rufo Auic. & omnibus Medicis. Appellantur autem pilulæ cõtra Peſtem. Pomum laudani Montagnane in manibus delatum laudatur in Autumno, & Hyeme. Aer domus non ſit fetens ex fimo ſtabulorum, latrinis, aut cloacis, cibus ac potus ſit gratus ex rebus bonis, in ſero parcus, vtendo aceto, agreſto, vino granatorum, ac aceroſis. Euitetur coitus, exercitium ſit moderatū, ſomnus diurnus euitetur, nocturnus approbatur. Theriaca Andromaci, vel Mithridatis cum ſaccaro roſaceo ad quantitatē dragme vnius,

semel in hebdomada summo mane. Cor tantundem inungatur cum theriaca, vel mithridate. Facies lauetur cum aqua rosacea.

Item folia sex acetosæ cum tribus foliis ruthæ mane manducentur, vel modica quantitas cardi sancti pulueriz. cum vino odorifero bibatur, siue scordeon puluer. mandere semina citri, vel tenere in ore cedoariam in quantitate ciceris (vt ego facio mane) & meridie, ferẽdo spongiam aceto & aqua rosacea irroratam in estate, Omnia acetosa in cibariis approbantur, cedra, arantia, agrestum, acetum & super omnia granata. Postremo hoc remedio diuinoq; antidoto, Oratio nostra concludatur, & sigillo muniatur. Mica panis aceto infundatur, aspergaturq; bolo armeno electissimo, & quotidie summo mane manducetur. Et siquis acetum abhorret, balneet micam panis aqua rosacea, vel vino granatorum. Et si possibile est habere terram sigillatam veram, & non adulterinam, id fiat quod dixi de bolo armeno, vel de bolo & terra sigillata, mixtis offa aspergatur, seu bucella illa panis, & comedatur.

PVtaram iam dire Pestis quęsitis Colofonem imposuisse. Vbi vltraquam dici possit Egregius Iurecõsultus Antonius Rizatus meritiss. Iudex Maleficiorum Paduæ. Dubium satis curiosum, vtile, nec minus difficile, enodandum proposuit. Vtrum, scilicet existentes in Lazaretto infecti, vt puta, CRVX vespilo, exiens, & in aere bono ac mundo degens, in termino quadraginta dierum expurgarit anhelitum, ac pestiferum venenum. Quod in eo erat in Lazareto, & super curru tractante defunctos peste vt tuto cum omnibus hominibus, mulieribus, & pueris mundis possit habere cõmercium. Et obid dixi, & pueris mundis. Quippe qui pueri, & puellę facilius à Peste capiuntur, quàm iuuenes, aut senes; ea propter maior cura illis adhibenda est, quòd autem pueri, & puellæ citius inficiantur, experientia compertum est, & huiusce rei testes verissimi & grauissimi sunt Magnifici Conseruatores Sanitatis. Verbi causa D. Hieronymus de Campo sancti Petri, Gaspar Fabianus, Diomedes Soncinus, Matheus Cumanus, Iulius Citadela, Iacobus à Sole, Baptista de Doctoribus, Antonius Rustica, & Alphonsus Musatus. Sæpis-

ſime enim viderunt Magnifici iſti Sanitatis cuſtodes, quòd pueri & puellæ erãt primi defuncti, propter eorum imbecillitatem, parentes vero cum vicinis, dicebant illos à vermibus necatos, & tamen Peſte perierant.

Verum his omiſsis, ad principale Quæſitum redeuntes, dicimus. Quòd ita fama eſt, ac vbique volitat, quemlibet peſte infectum, ſi in termino quadraginta dierum degit in aere mundo, vel in domo propria ſane, liberum illi eſſe aditum ac neminem inficere poſſe. Et huic fame videtur Ariſto. adſtipulaſſe in libro de
„ ſomno & vigilia: cum dixit. Impoſsibi
„ le eſt famoſum ſecundum totum eſſe fal
„ ſum. Hoc eſt famoſum, quòd terminus quadraginta dierum ſit præfixus pro liberando quocunque ſuſpecto. Ergo non eſt falſum diſcurſus notus apud Logicos, & Philoſophos. Igitur quadrageſimus dies pro liberando C R V C F, à Lazzareto non eſt falſus, quinimo ab omnibus approbatus.

Sed contra hanc famoſam opinionem dubitatur, & in hoc quis non me damnet
„ de arrogantia. Quippe omnis contradictor imprimis cum eſt ſuper veritate, eſt excuſatus: dicebat Auicen. fen. quar

ta primi, & cum eo Turrisanus secundo tegni. Dico igitur nullum sacræ Medicinæ famosum auctorem, quem viderim diem quadragesimū, in hac re creticum declarasse, seu limitasse. Et quod vidimus experientia in Magnifica Ciuitate Eugubii, verè testamur. Vidi, vidi ipse libelle de Anno M D XXVIII. in gloriosa Ciuitate Eugubii, & comitatu Pestis vagabatur, quæ imprimis nutu Dei Benedicti, nec non prudentia Illustrissimi Ducis Vrbini, ac Clariss. Physici Federici Pamphylii, tunc Confalonerii, mei obseruandissimi Præceptoris, in vrbe Romana. In totum sopita ac extincta est, sorte datum quòd quædam mulier Ioanna nomine de Colònis Magnificorum Comitum de la Branca, febre affecta pestifera cum apostemate in inguine in quindecim diebus à febre liberaretur, duro remanente edemate in inguine, & esto quòd quinque de familia sua Peste perierint, ipsa conualuit, potens in solitas operationes, vbiq; vagabatur, Anno vero sequenti M D XXVIIII. de Mēse Aprilis acceptis pullis cum vno edo petiit Eugubium, illos portans in vno canistro super capite (de more Romandiolæ) & vendidit, in reditu indo-

luit apoſtema inguinis, ingreſſa domum poſuit ſe in lecto, & die ſequenti Peſte obiit, cum tribus de ſua familia, & quibuſdam vicinis. Ecce quomodo Ioanna per tercentum dies Peſte affecta hinc inde vagabatur. Adagium ꝑ Romandiolæ tunc verificatum noui: vbi quis alteri nimis faſtidioſus eſt, ei dicitur, và che
„ tu ſei peggio che la Peſte à Ogobio.
„ Hoc volui dixiſſe, ne Domini mei obſeruandisſimi, ſic pro certo habeant quadrageſimū diem eſſe euangelium, vt quiſqꝫ liberetur. Reliquum eſt ſoluere Ariſto. auctoritatem. Impoſſibile eſt famoſum
„ eſſe ex toto falſum, & fama, quam om-
„ nes famant non ex toto perit. Reſpondeo concedendo, quòd vt in pluribus quadraginta dies eſt terminus liberationis, cum hoc tamē ſtat, quòd regula non ſit vniuerſaliter vera. Quandoquidem omnis regula patiatur exceptionem, ſicuti dicunt Domini Iureconſulti, & bene, amplius hoc ſic probatur.

Diem, ſcilicet quadrageſimum non eſſe ex toto diem certum liberationis cuiuſcunque, qui peſte fuerit affectus, aut qui longeuo ſteterit in Lazzareto aſſuetuſqꝫ illi aeri peſtifero, per regulam illam poſterioriſticam. Si de quo minus videtur in-

esse & inest, & de quo magis, sed minus videtur quòd Pestis steterit in Ioãna per tercentum & vltra dies occulta, quàm in CRVCE vespilo per quadraginta dies, & tamen experientia compertum est, eam stetisse in Ioãna per tantum tempus. Ergo quadragesimus dies non est semper tutus ac præfixus, vt quilibet liberetur. Et in promptu causa est, si CRVX Lazaretista in aere pessimo Lazareti, tractans cadauera pestifera, vestes, & lectos sane viuit. Quid mirum vbi stat in aere saluberrimo per quadraginta dies, si tutius vitam ducit? Sic itaq; conclusum sit apud me quadragesimum diem non esse proprium effectum per suam causam à priori demostratum. Quinimo oppositum compertum fuit in Ioanna villica Vgubina, quæ per annum stetit pestilens, sicut superius declaratum est.

Amplius nouissimum Quæsitum satis curiosum, & forte non minus vtile fas est impresentią dilucidare. Quippe qui die quarta Nouembris 1555. Paduæ dum Sacratissimi Corporis CHRISTI processio celebraretur, gratięq; Deo Optimo Maximo redderetur, sic annuentibus Reuerendo Episcopo Gerardo Bus-

drago Lucensi, Magnificentissimo Petro Mauroceno, Religiosissimo ac Sanctissimo Vincentio Dedo, cum nobilibus ad vtilia deputatis (Antenoreæ Vrbis suæ cordatiss. Protectores) pro dira peste fugata à fidiss. Ciuitate nostra. Magnificus Paulus Aluarotus meritiss. ad vtilia prouisorum, & ego insimul gradiebamur processionaliter. Obiterque in hos sermones incidimus. Quis quam sue respectus sit habendus Nouilunio, Plenilunio, cæteris syderibus, ac motibus supercœlestibus, eo quia dixit magnus Hypocras. Est aliquod cœleste sydus in
„ quo oportet Medicum præuidere, & Pe
„ ripatheticorum pater Aristo. primo me
„ theororum cap. quinto. Totus iste mun
„ dus continuus est lationibus superiori-
„ bus cœli, vt tota virtus eius inde guber-
„ netur, Si sic est inquit generosus patritius, multum apud me sunt in considera tione motus Lunares, Solares, & Cœlestes pro liberandis suspectis veræ Pestis: & potissime Plenilunium, eo quia Luna mater humiditatum ipsa existente plena certum est tunc esse in culmine humiditatis. Sed secundum Aristo. Humiditas mater putrefactionis existit. Ergo in plenilunio Luna longe maiorem influet humiditatē

miditatem & putredinem. Ergo tunc corpora omnia paratiora putredini erũt & ad necem quam in quocunque alio tempore, & potissime corpora pestifera, iccirco, quantum in me erit semper pro liberandis suspectis volo quòd Plenilunium prætereat per tres & quatuor dies. Hæc fundate dicta optumi ac Magnifici Deputati Aluaroti considerans, nefas ad iudicaui calamo parcere, quin paucula hæc adnotarim.

Quæritur ergo vtrum superna luminaria possint in hæc inferiora per influxum manifestum, vel occultum, vt inde bonum, aut malum eueniat.

Pro Quæsito diluendo impresentiarum dicimus duas esse famosas opiniones, quarum prima est Illustrissimi Pici, Mirandulæ Comitis, dicentis, Tantam insa-
» niam continere Astrologiam & cœlestes
» figuras, vt ad ipsam insanus non accedat
» Orestes: nec delirans Epycurrus. Quam
» indignam putauerunt Plato, Aristo. &
» Pythagoras. Democritus vero dicere so
» lebat, Ante pedes nemo spectet, aut cœ-
» li scrutetur plagas. Astrologia enim om
» ni recto iudicio profligata ipsam pruden
» tissimi Legum latores exterminarunt,

„ & doctisſimi Philoſophorum confuta-
„ runt, & viri diuini ac ſanctisſimi abomi-
„ nati ſunt. hæc magnus Picus. Exiſtima-
uit enim Excellentisſimus Picus Lunæ
coniunctiones, oppoſitiones, & ſyderum
motus conſiderare: eſſe vetularum fabel-
las, & ſurdo narrare comœdiam.
Hæc opinio licet ſit tanti Comitis, ac inter
natos mulierum rarisſimi. Non ita ap-
probatur communiter. Quippe in op-
poſitum eſt fama vulgi, multorum ſa-
pientum, & forte huic adſtipulatur Ari-
ſtot. dictum primo metheororum vbi di-
„ cit. Totus iſte mundus continuus eſt
„ latlonibus ſuperioribus cœli, vt tota vir-
„ tus eius inde gubernetur. Adde quòd ſe-
„ ptimo Ethicorum dixit, Fama, quam
„ multi populi famant non ex toto perit.
Supponentes igitur quòd ſydera coniun-
ctio & oppoſitio Lunæ in hæc inferiora
multum posſint, ſicuti experientia docet
fas eſt opinionem quorundam damnare
qui nil curantes coitum aut oppoſitio-
nem Lunæ, nec Stellas ipſas, ſed tantum
confidentes in ſuis ſuffumigiis, quæ ſunt
ipſis ſecreta, quia non vident libros, nec
ſciunt literas, idcirco ſecreta ſua, ſunt ſe-
creta trouantulorum. Aduertant igitur
Domini Sanitatis conſeruatores Lunam

Solem, ac influxus cœlestes, nec in quartadecima die liberet suspectos, & exemplo omnibus sit curia Contarena Venetiis ex cita licentia data suspectis, nouit enim miser Mirani Castrum, periculoq; suo didicit quantum iacturę fuerit ei intempestiua suspectorum liberatio, cuius perditionis causa maligni Lazaretistæ suadentes Magnificis Senatoribus sanitatis liberare debere suspectos ante debitum tempus, & quia mentiri nescio, librum si malus est nequeo laudare. Rima„ rum etenim plenus sum hac illhac per„ fluens, me mutire nefas hoc adiudicaui. „ Inquiunt nonnulli Lazaretistę moderni, quòd & si ipsi degant in Lazareto, ibiq; scribant literas & faciãt literis illis suum quoddam suffumigium, illico litere expoliantur aere pestifero, & tuto à non infectis possunt legi, & quòd plus est ipsis exeuntibus ex Lazareto (aere infectissimo) facto suo suffumigio sibi ipsis, & vestibus, talis infectio illico recedit, possuntq; securissime cum sanis habere comercium, at si quis est qui hoc sibi persuadeat ac credat in ortulo suo plantetur hoc porrum aut cępe, in ortulo autem meo nolo quòd plantetur. Et contra opinionem istorum Lazaretistarum est

longa esperientia patrum nostrorum, qui limitarunt omnes peste vere suspectos per quadraginta dias contumaces esse debere & sequestratos, ante quam degant cum hominibus mundis, nec capit intellectus meus quartūdecimum diem, aut vigesimū esse dies tutos, & cum omni reuerentia dictum sit vix quadragesimus. Nec non longe magis nego, ꝙ suffumigium factum ex laudano, thymiame, thure, mastice, mirrha, sabina, calamo aromatico, bacca lauri, belzoi, terebinto ac styrace, posse in instanti peste infectum insimul eum vestibus liberare, & qui hęc dicit, mihi videtur assimilari dictis illius Ceretani, qui Paduæ prope turrim prætoriam in angulo follarum, prædicabat se daturum gratiam Sancti Pauli contra omnes viperas, tractans multas ex illis, quas habebat in vna piside coram populo. Captaq; vna ex his viperis eam applicauit linguæ suæ. Bona autem vipera illico venenum impressit, qua eleuata subito lingua, caput, colum, pectus ac totum corpus conflatum est, sincopizans bonus Trouantulus, delatus est in aromatariam bursę. Miser inq; dies vltra miser Ceretanus vsus omnibus suis remediis, cum sua disgratia, in termino quinq;

horarum phaselum Charontis pertransiuit. Nec Medicus Tollentinus, cum Soncino, Mithridate, & Theriaca adhibita quidquam potuerunt afferre auxillii. Pari passu dicamus de Zurmatoribus iis peste desiderantibus. Quippe platea vini, aut iustissimæ Sancti Marci columnæ,
„ erunt illis delitiosus lectulus Quando-
„ quidem lento gradu ad vindictam sui di
„ uina procedit ira, tarditatemque supplicii
„ grauitate compensat.

Reliquum est diuinam opinionem Magnifici Pauli Aluaroti, ad vtilia meritiss. Præsidis describere, quæ talis est, sydera, motus Solares, & Lunares suis influxibus in hæc inferiora possunt & agunt, præcipue plenilunium super miseris peste affectis. De quorum infortunio semper consideraui, considero, ac considerabo, ne liberi à charibdi, cadamus in sylam. Quippe plus in hoc expendere id nobis parum est. O generositas tanti Ciuis nunquam satis laudata: Semper igitur oculum habeamus ad plenilunium non neglecto nouilunio, cum sit quòd cæteris Planetis propinquior nobis existat Luna. Fas est ergo semper habere Hybocraticum dogma ante oculos primi pronosticorum septimo, vbi dici-

,, tur. Est aliquod cœleste sydus in quo
,, oportet Medicum præuidere. Nec non
,, Arist. primo metheororum. Necesse est
,, hunc mundum inferiorem superioribus
,, lationibus esse contiguum, vt omnis vir
,, tus inde gubernetur. Quam diuam opi
nionem sequuti sunt omnes Patauini no
stri, pręcipue Conciliator, Marsilius, cum Galeacio Sancta Sophya, Ioannes, et Iacobus de Dondis, Sigismundus cum dilectissimo filio suo Hieronymo de Pol castris, Bartholomeus Montagnana, Sauonarola, & gloriosus Petrus Trapolinus preceptor meus, amplius quantum possint, Sol, Luna, Planetę cum cęteris syderibus in istis inferioribus.

Testatur qui vere nouo circũspicit orbem.
Tot sata, tot syluas, prata, vireta, iuga.

Testantur marinę aquę fluxu, refluxuq; suo pisces, volucres, & quęque animalia bruta, sed longe magis homo rationis particeps. Microcosmos dictus, idest paruus mundus, qui Luna plena affatim humiditatibus abundat, & id quod vidimus testamur. Scollasticus quidam Iurista nobilis Vincentinus Paduę grauiter vulneratus in sincipite, in die nouilunii ante

cœnobium Heremitarum. Delatus in domum nobilium de Vitalianis, pro Physico Diuus Petrus Trapolinus vocatus est, pro Chyrurgo Andreas Morandino. Cui craneum erat incisum cum duramatre, satisq; amplum vulnus erat. Craneum tunc à cerebro tãtum distabat quòd Chyrurgus cum bombice exucare poterat duram & piam matrem faciliter vndequaque. Demum crescente Luna, cerebrum adeo increuit, quòd in plenilunio craneum videretur continuum durę matri, & vix vulnus mũdificari poterat. Deinde decrescente Luna decreuit cerebrum. Chyrurgusq; vndequaque vulnus abstergebat, & hoc vidimus. Quoad nobilis Iuuenis sanatus est. Ecce quantum possunt supercœlestia in istis inferioribus, & qui hoc negaret, negat ,, sensum. Negare autem sensum propter ,, rationem est infirmitas intellectus, secundum Arist. Cerebri autem crementum, & decremẽtum huius vulnerati, iudicio meo aliam causam non habet, quàm plenilunium, et nouilunium, at si solutio nostra non euacuat quęsitum (dubium hoc soluat Apolo.)

Verum nonnulli pestiferi, sunt ore rotũdo asserentes multas Ciuitates à peste libę

rasse cum suis suffumigiis. Rodon, scili cet, ac Constantinopolim multaq; expe rimenta ibi fecisse, quòd si vera sunt, no runt Antipodes. Hoc bene dixero veri tatem cõtinere, quòd ad pauca respicien
" tes de facili anunciant, teste Aristotele. Multa enim promittuntur, quid nocet promitere, adagio dicitur. At si scanda la veniunt veh illi per quem scandalum venit. Quippe expedit vt mola asinaria suspendatur. Caueant ergo ne demergã tur in profundum maris. Illi qui perpe ram operantur, quia non in ligno aut in
" corio opus exercetur, sed in corpore hu
" mano nobilissimo, dixit Gale. primo af forismorum: Nec eamus inficias, suffu migia Recentiorum non miraculosiora sunt, quàm Hyppocratica. Quum Græ ciam liberauit à dira Peste introducta ab exercitu Artaxersis. Græcie autem libe ratio cum nemoribus combustis, non fu it in quatuordecim aut viginti diebus, sed per longas ebdomadas, & menses. Er go moderni Lazaretistæ decipiuntur, quando dicunt cum suis suffumigis in in stanti purgare literas scriptas in Lazare to, ac vestes suas, vt valeant cum sanis se cure practicare. Dicamus autem nos cum antiquis nostrs sapientibus Medicis

& Diuo

„ & Diuo Hieronymo, quòd omnia tem-
„ pus habent, & suis spaciis transeunt vniuersa sub Sole. De experimentis Rodianis, si miraculosus suus colloxus impresentiarum staret. Longe altius loqueretur, quàm Romæ Marphorius, aut Pasquinus. Concludamus igitur suffumigia Recentiorum esse truffas, vt dicebat Trapolinus, corona Sapientum: at illi, quibus in infinitum Ciuitas nostra obnoxia est: ob eius à Peste citam expulsionem imprimis sunt Deus Gloriosus Optimus Maximus, Magnificētissimus Petrus Mauroceno, cū sanctissimo Vincentio Dedo Vrbis Rectores integerrimi, accedentibus ad vtilia nobilibus Deputatis, ac Præsidibus restauratoribus sanitatis: qui strangulatis pessimis pestiferis, diram Pestem vltra Sauromatas fugarunt.

Postremo ad auctoritatem & rationes magni Pici, cōtra Astrologos liceat respondere. Imprimis præmissa debita reuerentia tanto Principi, cuius nomen & doctrinam Philosophorum Academia veneratur adorat, nec sat scitur quod apud omnes præpotētius dubium emergat, quàm si tanto Principi literæ, an tantus Comes literis ornamento sit. Dicamus ergo

ad argumenta Illuſtriſsimi Domini (vt dicebat Peretus Pomponacius Mantuanus, cum Glorioſo Petro Trapolino, quòd maxumus Picus, vt infinitam doctrinam, ac diuinum ingenium ſuum mundo panderet, Romæ propoſuit diſputandam Apologiam treſdecim quęſtionum, & vt Aſtrologos peſſundaret. Sic placuit ei ſcribere contra ipſos (eſto quòd forte aliter ſentiret.) Quippe qui negari non poteſt, cœlum, & aſtra multum inclinare hominem, & cætera animantia, non tamen neceſsitare, obid dicitur. Sapiens dominabitur aſtris, & hoc eſt quòd Doctiſsimus Picus diſputauit contra aſtrologos.

Demonſtrauitq́ hominis intellectum, longe nobiliorem eſſe cœlo, ac aſtris.

HAEC sunt Antenoreæ Ciuitatis Magistratus Illustres, quæ mihi impresentia dicenda occurrunt de pestifera lue Anni M D LV. A qua Magnus Altitonans, Sanctissimum S. P. Q. V. sua infinita bonitate præseruare dignetur deuotam sibi Patauinam Vrbem. Nobiles & plebeos, in posterumq; paupercula Ciuitas nostra sana sit, donec singulos fluctus formica marinos ebibat, & totum testudo perambulet orbem.

t

Notum facimus omnibus quod testamen
qualiter fuit inpreventum Monen

